

REVISJON | ADVOKAT | CONSULTING | BUSINESS SERVICES | CORPORATE FINANCE

Lokal kunnskap og tett på norsk samfunn og næringsliv

Global tilstedeværelse og en internasjonal partner for kundene våre

BDO Norge

2 000	69	2,7	45 000
Ansatte i Norge	Kontorer	Milliarder i omsetning	Kunder

BDO Globalt

97 000	1 700	US\$ 11,8	167
Ansatte globalt	Kontorer	Milliarder i omsetning	Land

Krevende tider (.....men mer i øst enn i vest)

Bygg og Anleggsanalysen
6. November 2023
Kristiansand

Agenda

1

Bransjeanalysen
2023

- Nasjonalt
- Agder

2

Strukturendring i
bransjen

3

Drivere fremover

4

Utsikter fremover

5

Transaksjonsmarkedet

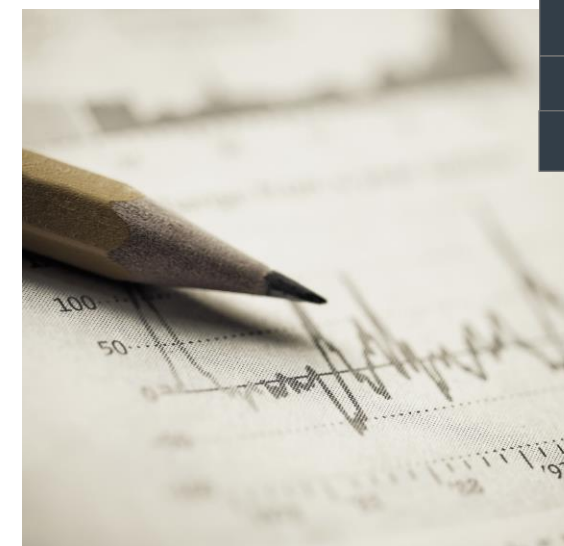
Presentasjon av hovedfunn

“Sterk vekst som i hovedsak er drevet av prisøkninger. Underliggende aktivitet på samme nivå som 2021”

“Marginalt fall i marginer unntatt for grossister som viser markedsmakt”

Årets analyse

Struktur

Drivere

Utsikter

Transaksjons-
markedet

Presentasjon av hovedfunn 2022 - Nasjonale tall - hele verdikjeden

PLANLEGGING OG PROSJEKTERING

UTFØRENDE ENTREPRENØRER

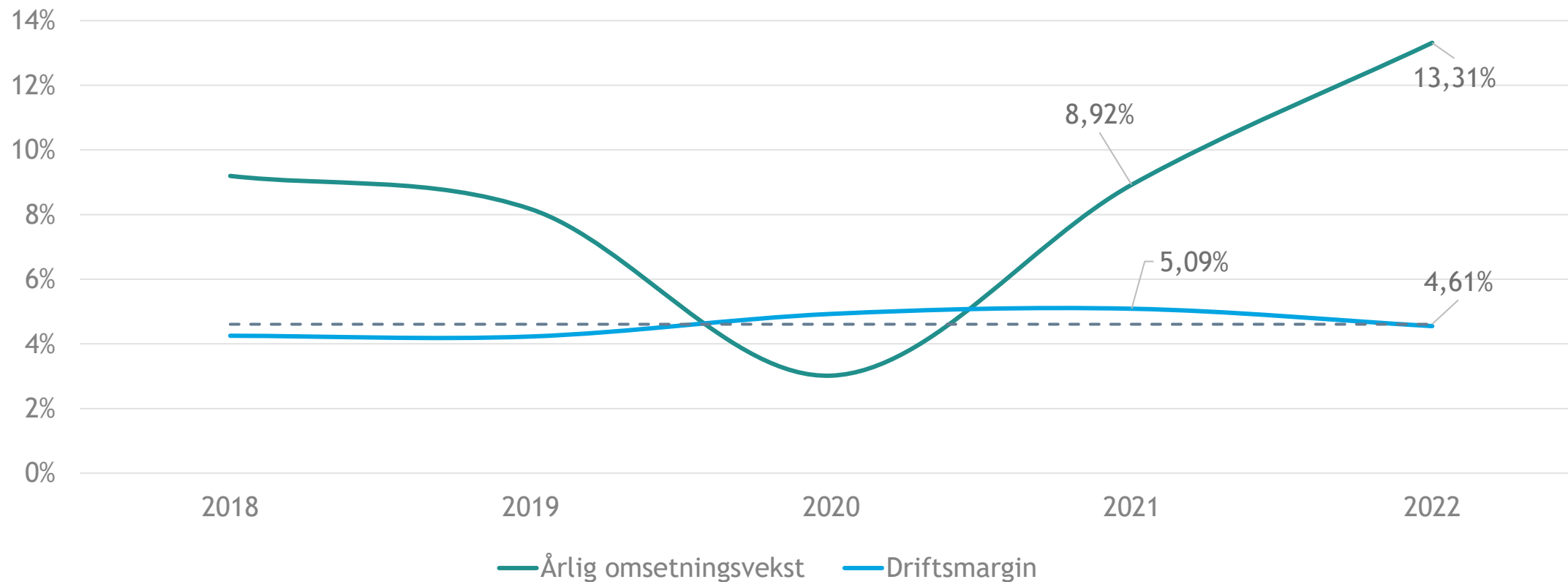
PRODUKTER

GROSSISTER

Anlegg

Bygg

Teknisk

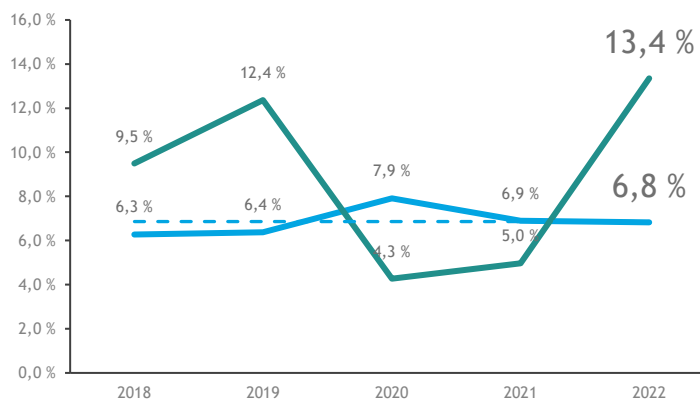

Kilde: Proff selskapsdata, BDO bransjeanalyse

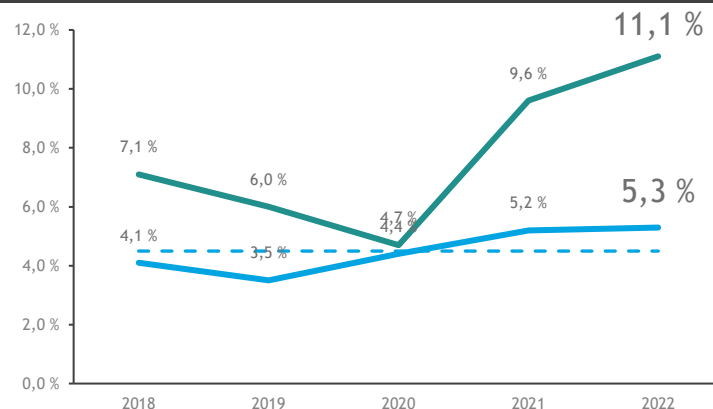

Presentasjon av hovedfunn 2022 - Nasjonale tall - fordelt i verdikjeden

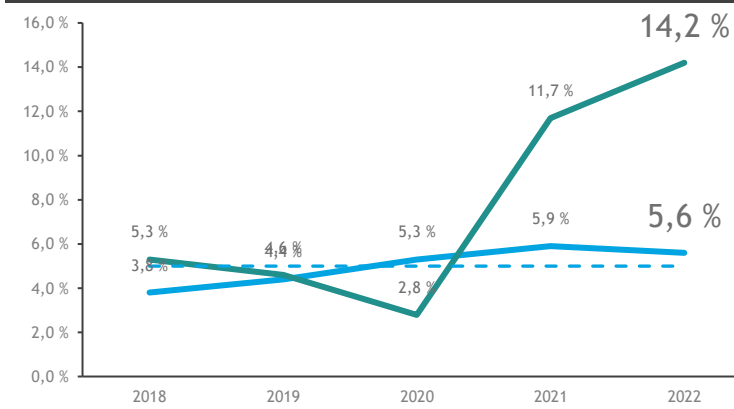
PLANLEGGING OG PROSJEKTERING

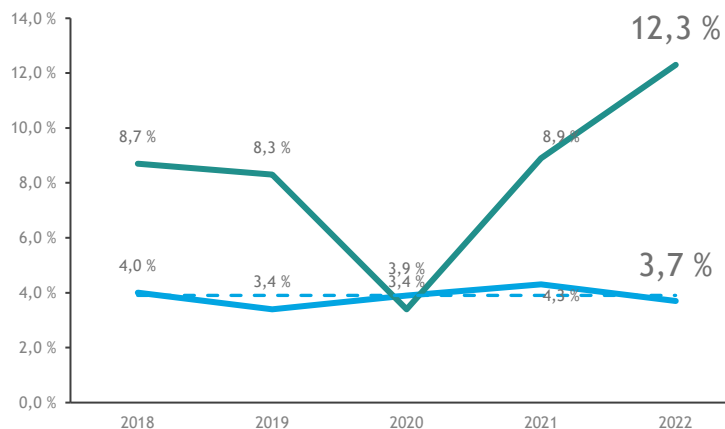
GROSSISTER

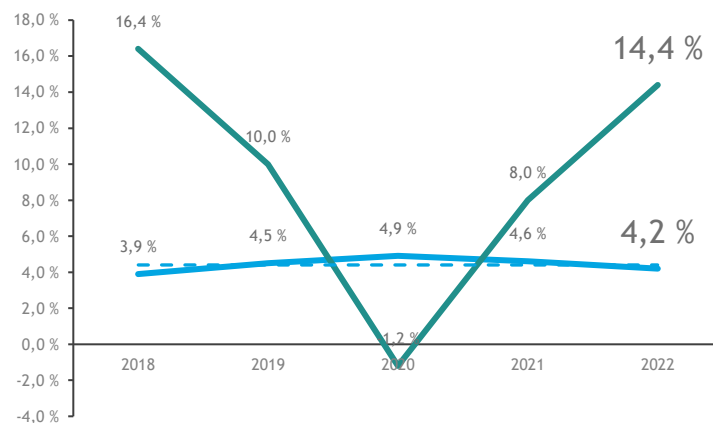
PRODUKTER

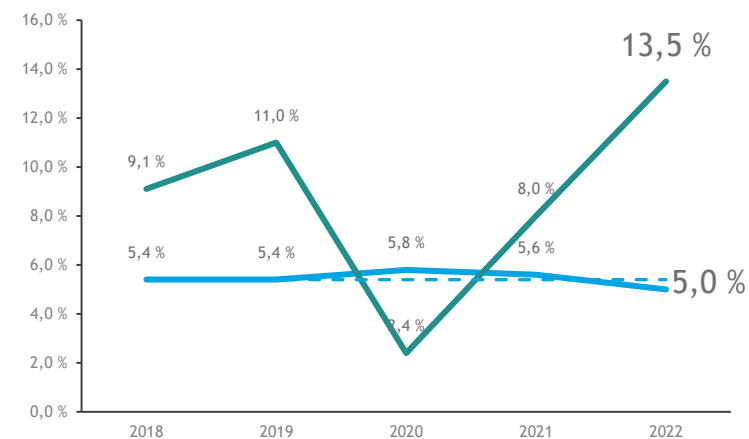
UTFØRENDE ENTREPRENØRER - BYGG

UTFØRENDE ENTREPRENØRER - ANLEGG

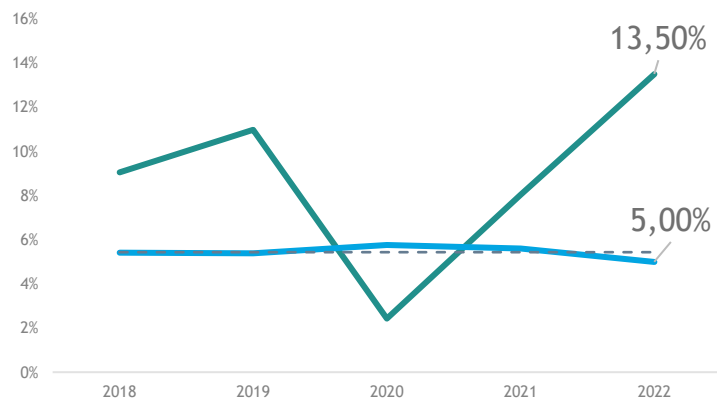

UTFØRENDE ENTREPRENØRER - TEKNISK

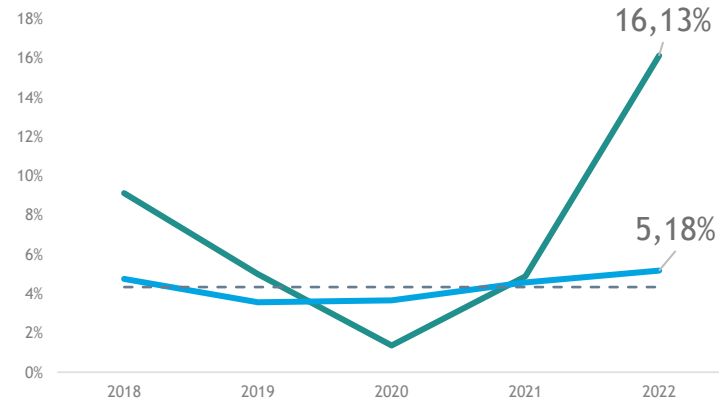

Presentasjon av hovedfunn 2022 - Nasjonale tall - Teknisk

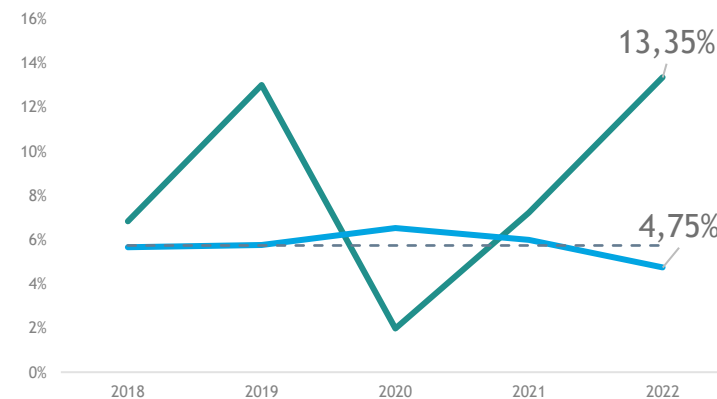
ALLE

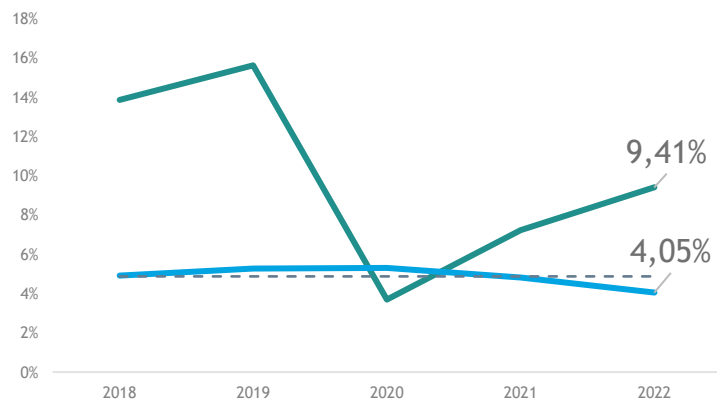
ANNET TEKNISK

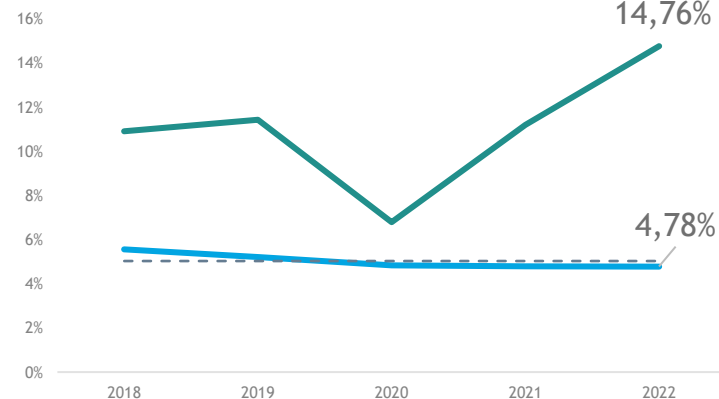
ELEKTRIKER OG AUTOMASJON

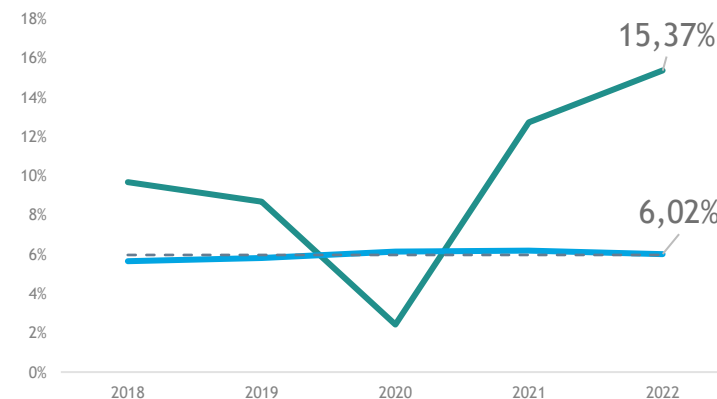
ELEKTROMONTØR / ENERGIMONTØR

HVAC (VENTILASJON)

VVS (RØRLEGGER)

Hovedfunn for Agder

“Sterk vekst som i hovedsak er drevet av prisøkninger og mer stabile marginer»

“Regionen har en utfordring knyttet til styreerkruttering”

Årets analyse

Struktur

Drivere

Utsikter

Transaksjons-
markedet

Presentasjon av hovedfunn 2022 - omsetningsvekst for Agder - hele verdikjeden

PLANLEGGING OG PROSJEKTERING

UTFØRENDE ENTREPRENØRER

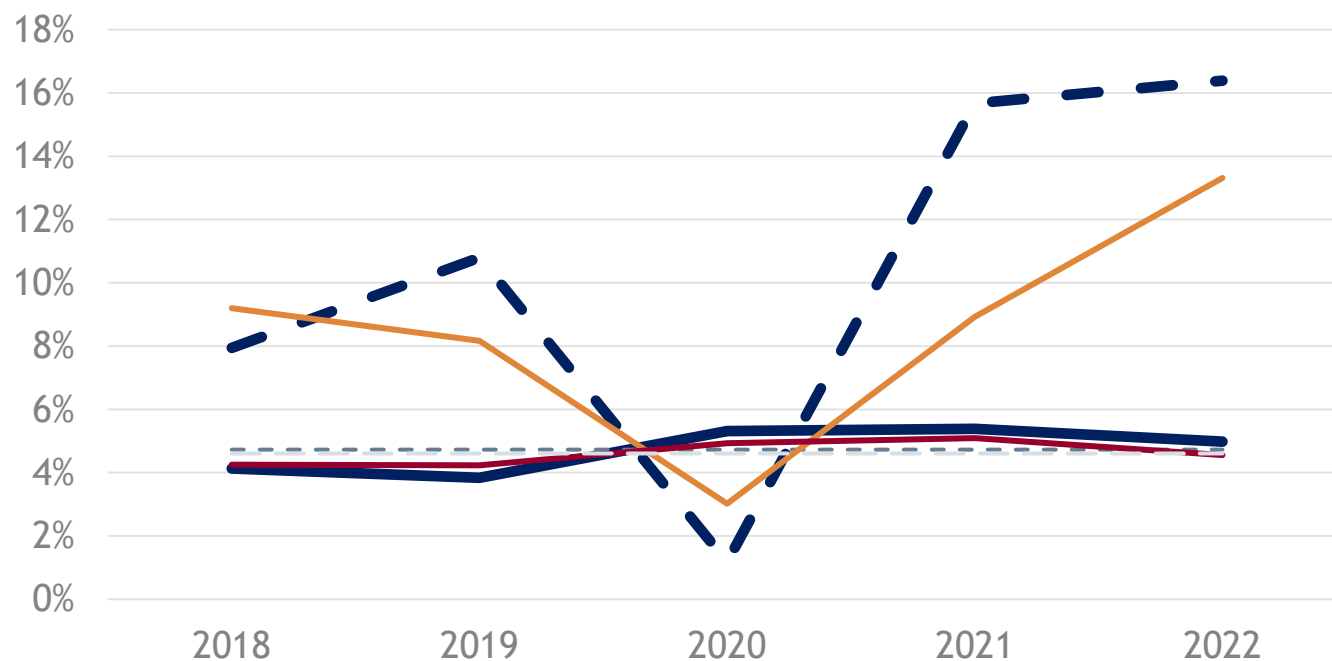
PRODUKTER

GROSSISTER

Anlegg

Bygg

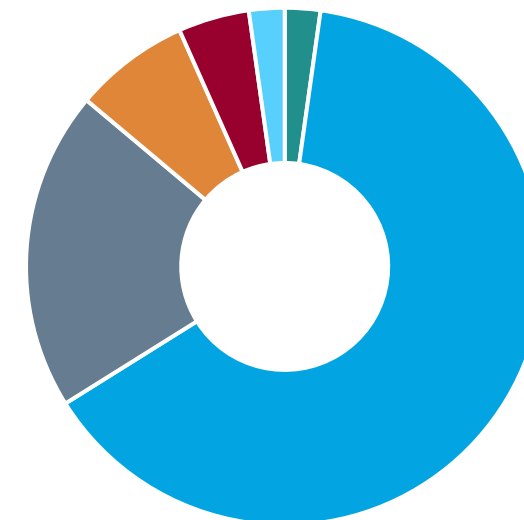
Teknisk

- Årlig omsetningsvekst (Lokalt)
- - - Snitt (Lokalt)
- Driftsmargin (Lokalt)
- Årlig omsetningsvekst (Nasjonalt)
- Driftsmargin (Nasjonalt)
- Snitt (Nasjonalt)

- Under 30 MNOK
- Minste (30-100 MNOK)
- Små (100-250) MNOK
- Mellomstore (250-500 MNOK)
- Store (500-1000 MNOK)
- Største (1000+ MNOK)

Andel omsetning

Antall selskaper

180

Presentasjon av hovedfunn 2022 - Agder - 30 - 100 MNOK

PLANLEGGING OG PROSJEKTERING

UTFØRENDE ENTREPRENØRER

PRODUKTER

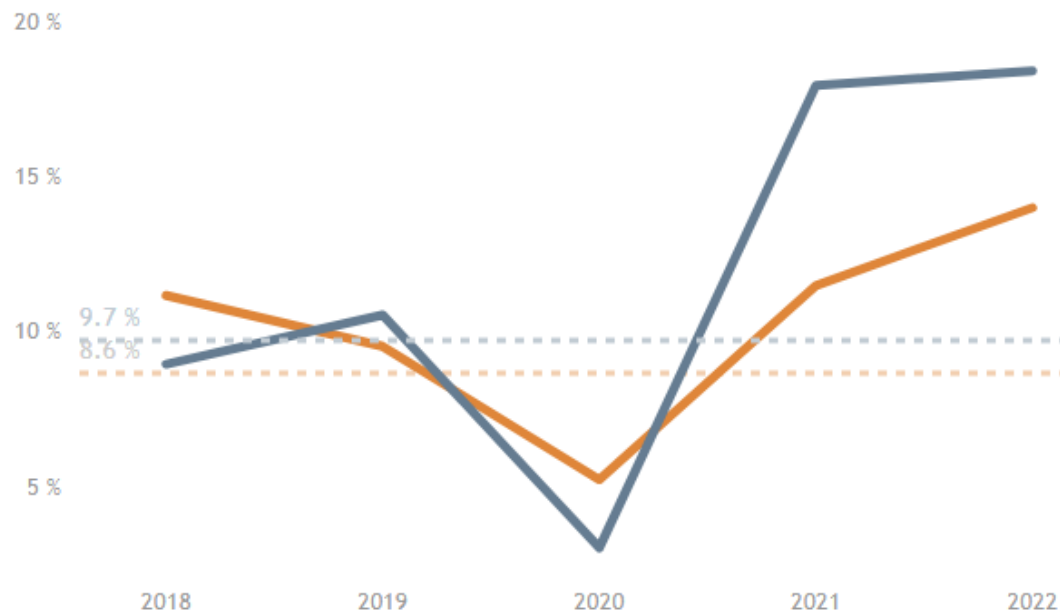
GROSSISTER

Anlegg

Bygg

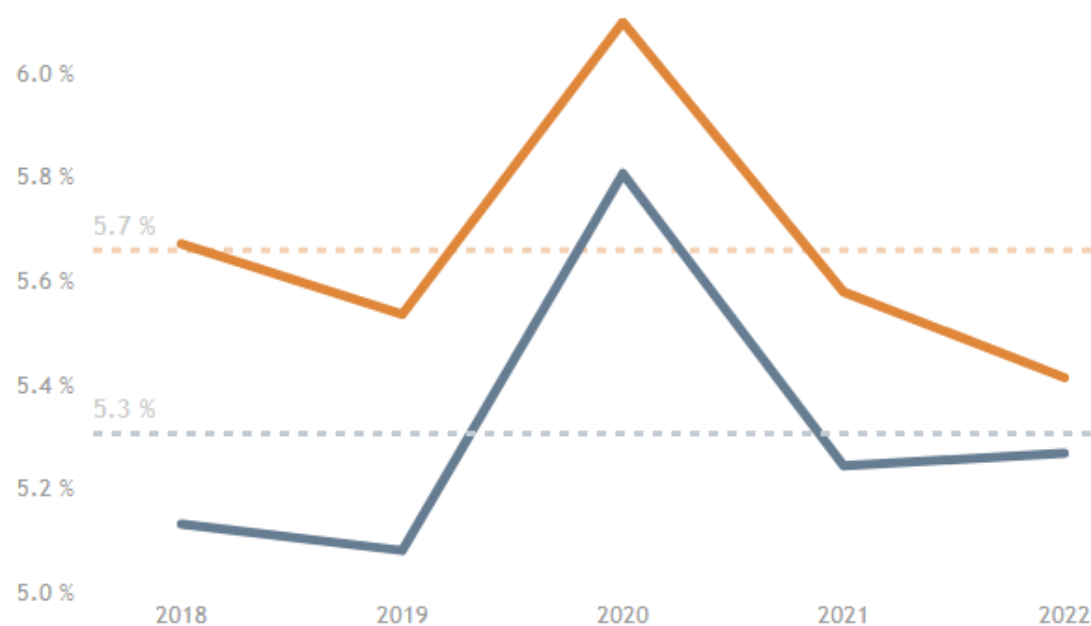
Teknisk

Årlig omsetningsvekst

— Agder (gjennomsnitt)
— Nasjonalt (gjennomsnitt)

Driftsmargin

Presentasjon av hovedfunn 2022 - Agder - 100 - 250 MNOK

PLANLEGGING OG PROSJEKTERING

UTFØRENDE ENTREPRENØRER

PRODUKTER

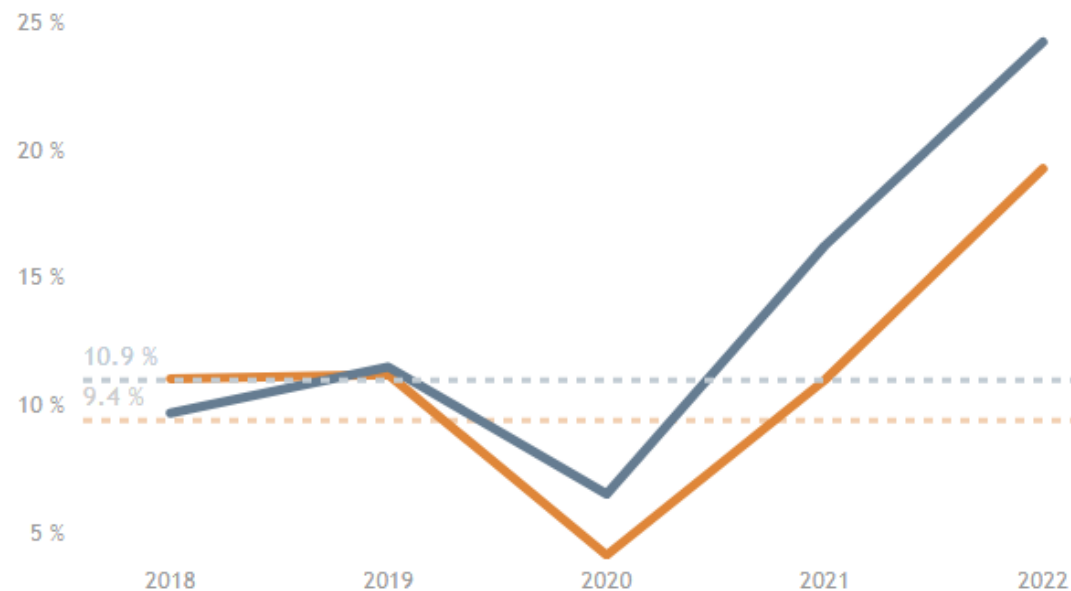
GROSSISTER

Anlegg

Bygg

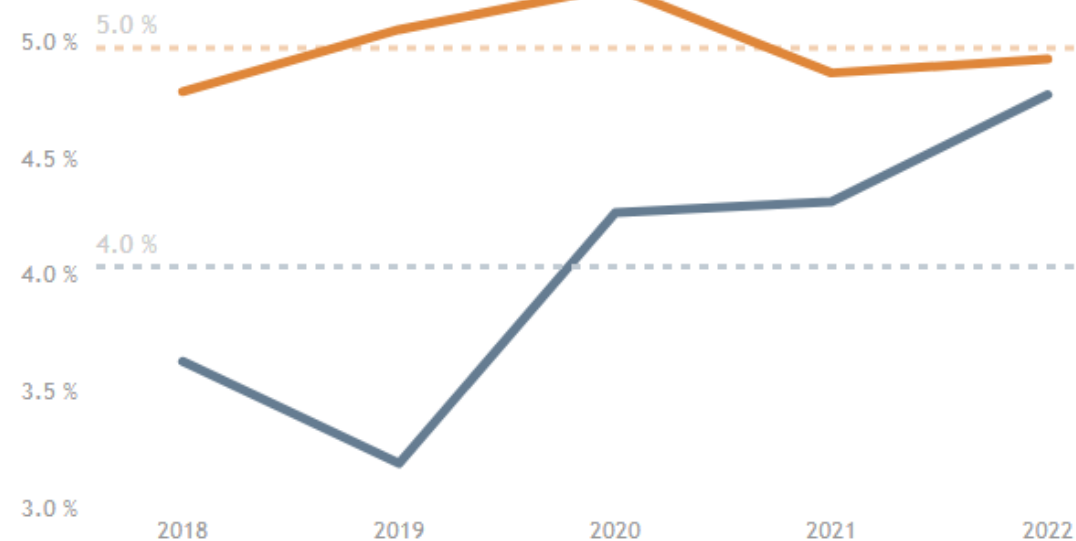
Teknisk

Årlig omsetningsvekst

— Agder (gjennomsnitt)
— Nasjonalt (gjennomsnitt)

Driftsmargin

Presentasjon av hovedfunn 2022 - Agder - 250 - 500 MNOK

PLANLEGGING OG PROSJEKTERING

UTFØRENDE ENTREPRENØRER

PRODUKTER

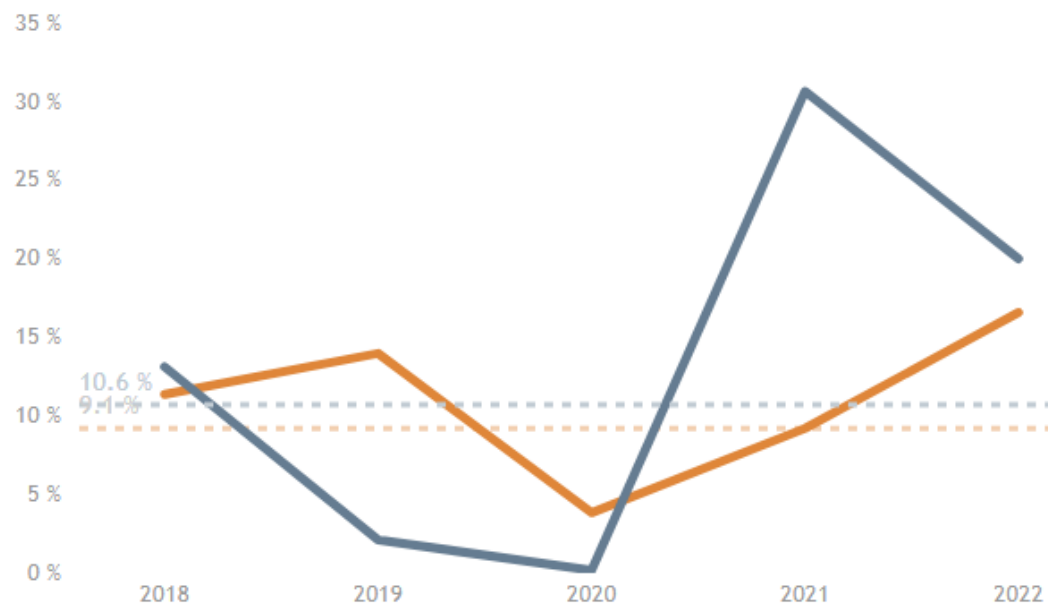
GROSSISTER

Anlegg

Bygg

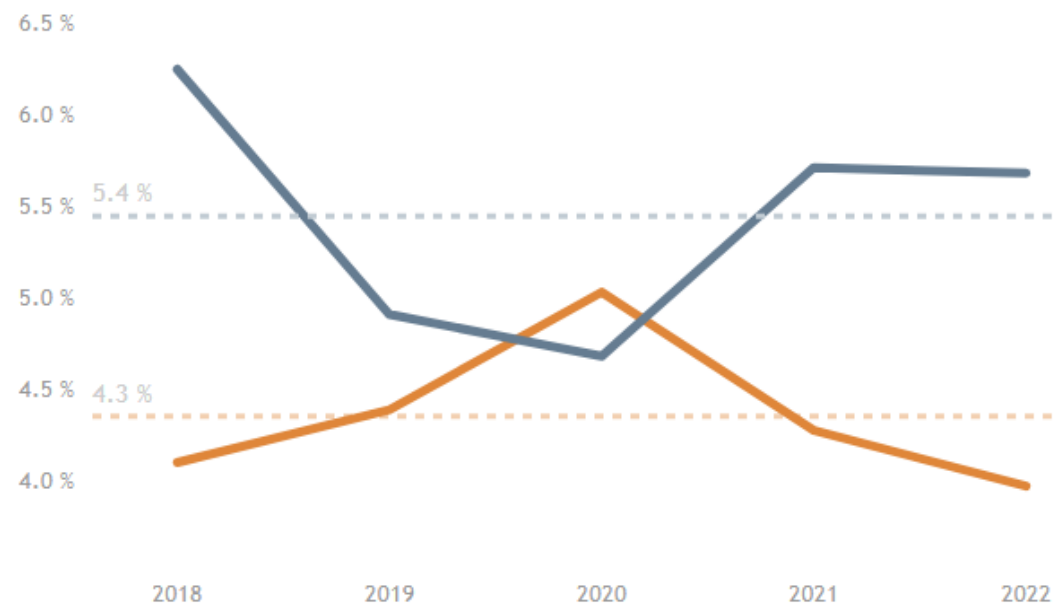
Teknisk

Årlig omsetningsvekst

— Agder (gjennomsnitt)
— Nasjonalt (gjennomsnitt)

Driftsmargin

Presentasjon av hovedfunn 2022 - Agder - 500 - 1 000 MNOK

PLANLEGGING OG PROSJEKTERING

UTFØRENDE ENTREPRENØRER

PRODUKTER

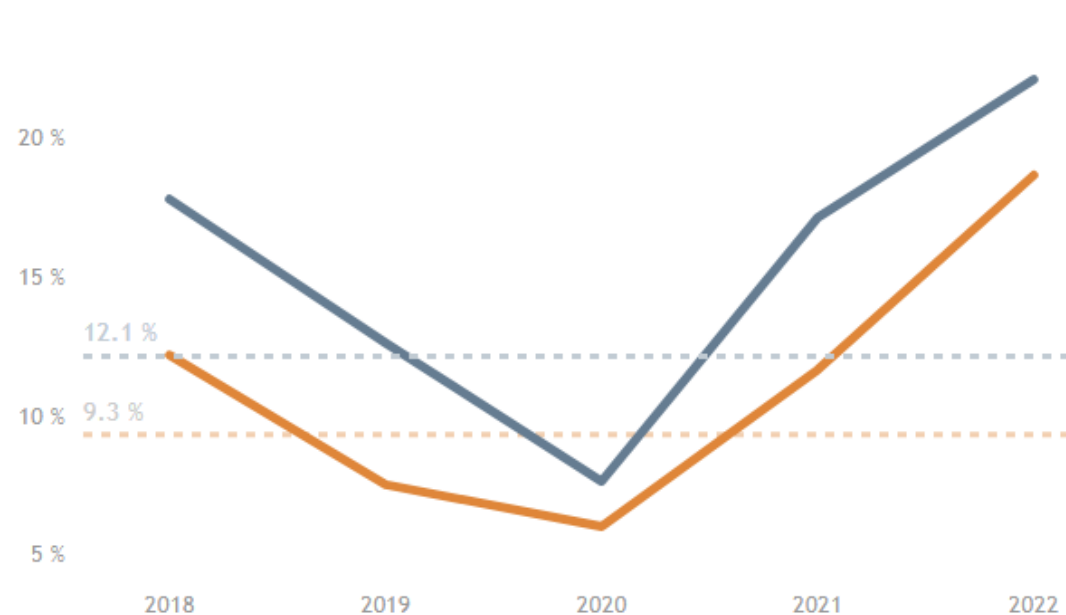
GROSSISTER

Anlegg

Bygg

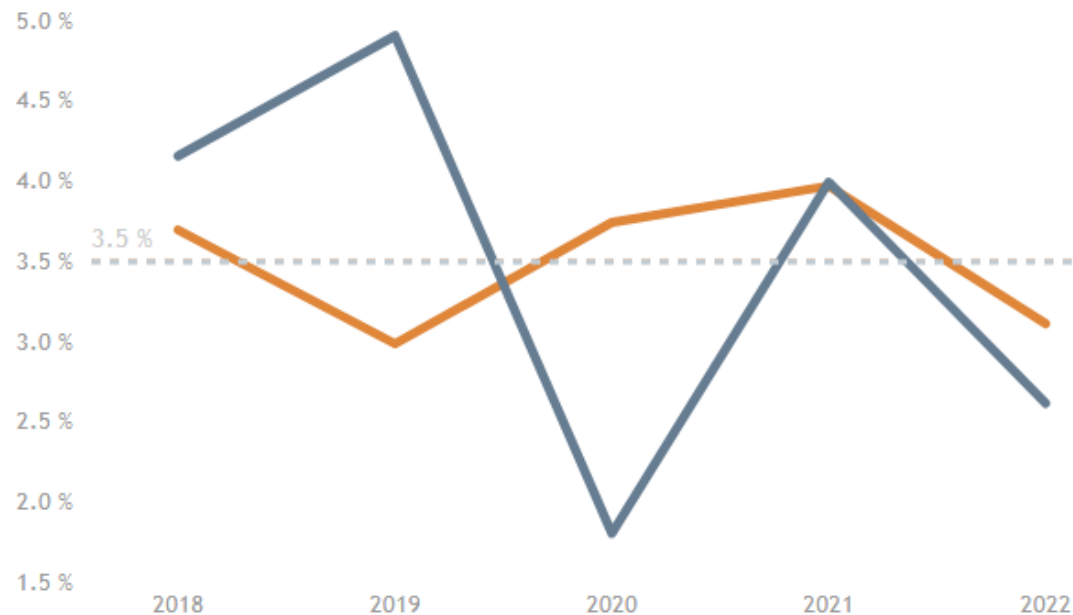
Teknisk

Årlig omsetningsvekst

— Agder (gjennomsnitt)
— Nasjonalt (gjennomsnitt)

Driftsmargin

Kjønnsbalansen i styrerommene i Agder

Krav om minst 40 % fra hvert kjønn

31.12.24: Over 100 MNOK i omsetning

30.06.25: Over 50 ansatte

30.06.26: Over 30 ansatte

30.06.27: Over 70 MNOK i omsetning

30.06.28: Over 50 MNOK i omsetning

Kun 5 % kvinneandel i styret hos selskaper i Agder med over 100 MNOK i omsetning

Forslaget krever 74 nye kvinnelige styremedlemmer innen utgangen av 2024 (122 uten utskriftning av eksisterende)

Utvalget består av 208 styremedlemmer, hvorav 10 er kvinner.
1 selskap står oppført uten styre.

Utvalget består av 3063 styremedlemmer, hvorav 290 er kvinner.
17 selskap står oppført uten styre.

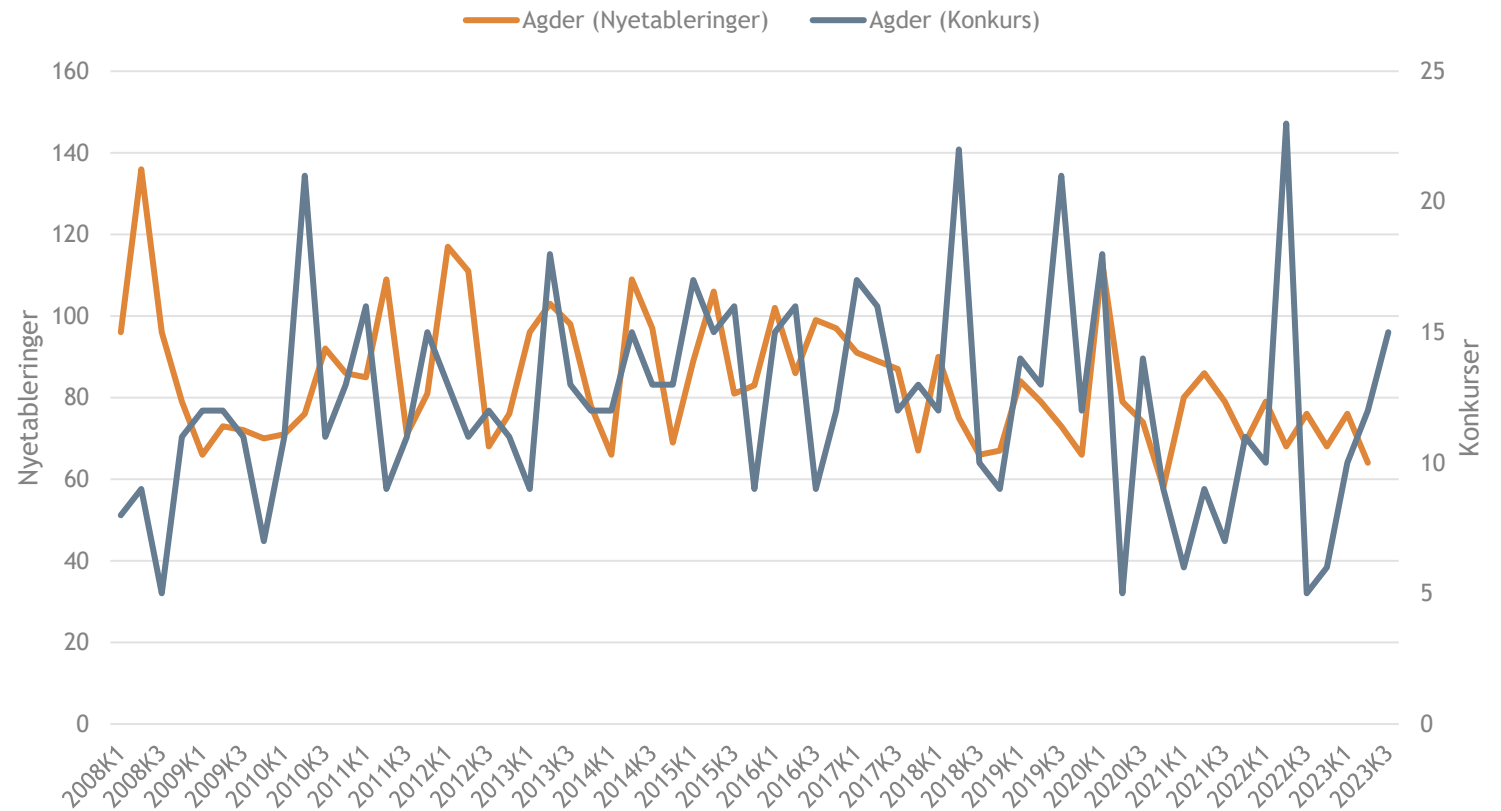
Kilde: Statistisk Sentralbyrå, BDO Analyse

Konkurser og nyetableringer i Agder

Forholdsvis stabile tall på nyetableringer og konkurser

Større utslag i konkurstall etter corona og inn mot slutten av 2023

Konkurstallene er på vei oppover

Kilde: Statistisk Sentralbyrå, BDO Analyse

Strukturell utvikling i bransjen

“Alle blir større”

*“Store
forretningsmuligheter
innen sirkularitet”*

Årets analyse

Struktur

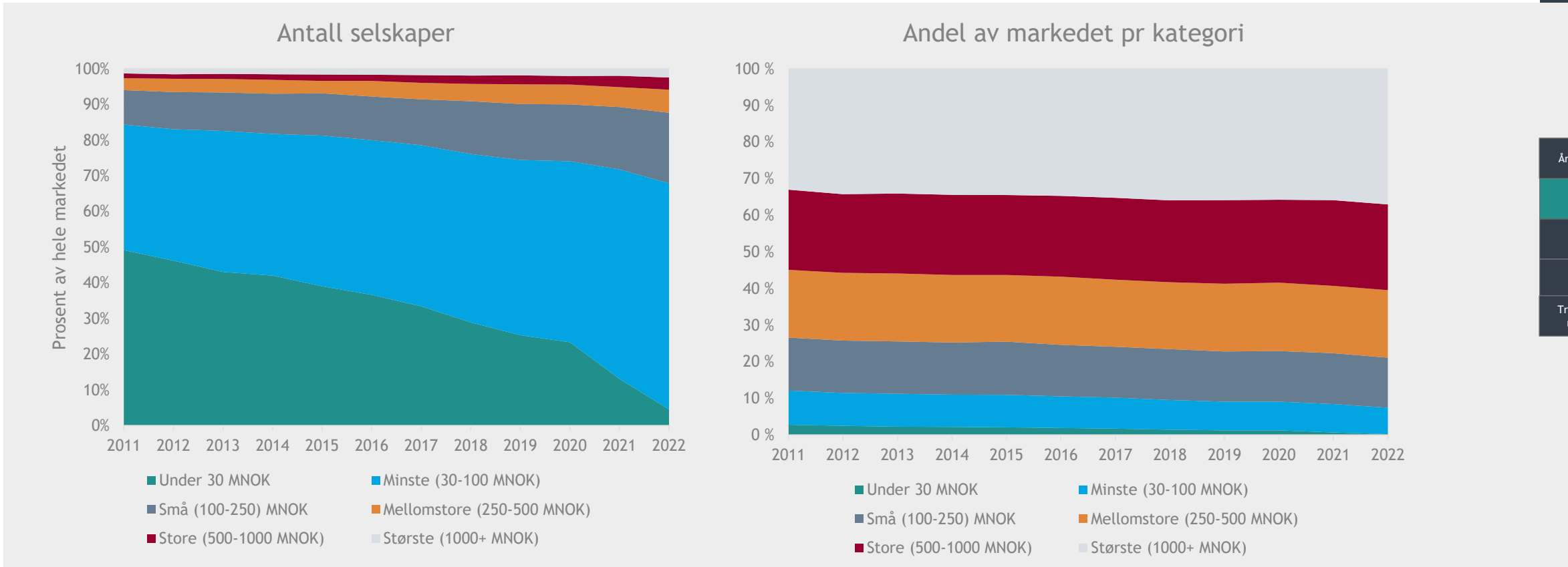
Drivere

Utsikter

Transaksjons-
markedet

Markedet har stadig færre små aktører og de *store selskapene tar en stadig større del av markedet*

- Årets analyse
- Struktur
- Drivere
- Utsikter
- Transaksjonsmarkedet

Konsolidering i bransjen

Det er flere aktive kjøpere innenfor elektro, VVS og HVAC, og konkurransen blant kjøpere er høy

Aktive kjøpere	 Elektro	 VVS	 HVAC
			
			
			
			
			
			
			
			
			
 Fra kjede til konsern			
	Aktiv	Viser interesse	

Konsolidering i bransjen

Det er flere aktive kjøpere innenfor elektro, VVS og HVAC, og konkurransen blant kjøpere er høy

Årets analyse

Struktur

Drivere

Utsikter

Transaksjons-
markedet

Tekniske fag - fallende margin og volatil vekst

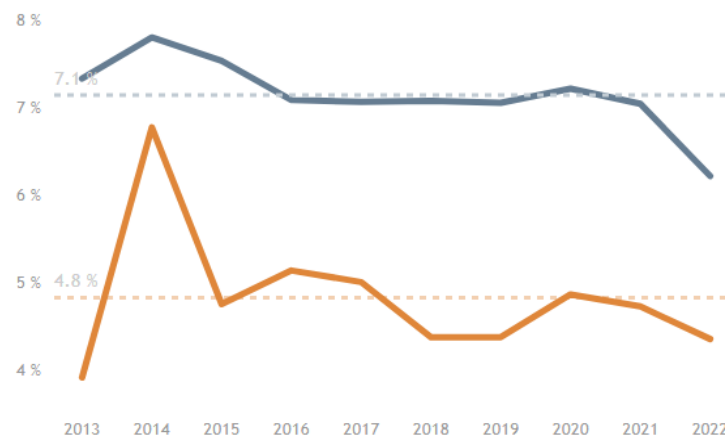
Større andel av omsetning kontrolleres av samme ultimate eiere gjennom oppkjøp

Utvikling i omsetningsvekst har vært relativt lik for både store og små selskaper siste 10 årene ~5% p.a.

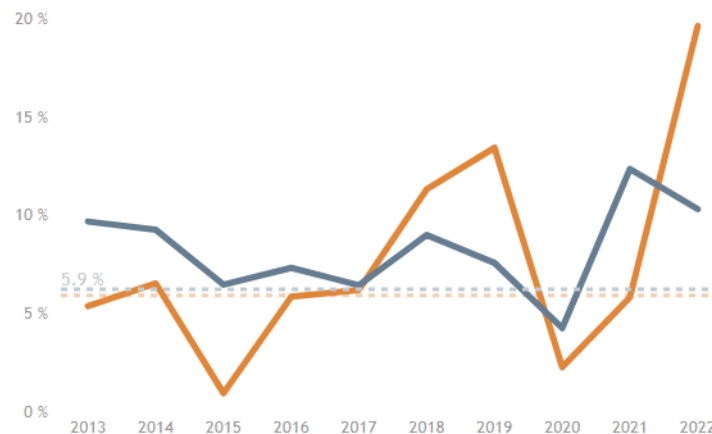
Over tid har små selskaper en driftsmargin som ligger i snitt 2,3 prosentpoeng over de store

Veksteffekt fra konsolidering hos de store aktørene fremkommer ikke fullt ut da selskapsstruktur ofte beholdes

Driftsmargin

Årlig omsetningsvekst

Kilde: BDO Analyse

— Selskaper med omsetning >100 MNOK
 — Selskaper med omsetning <100 MNOK

«Rivebransjen» står i en transformasjon hvor Bygg & Anlegg møter industri & avfallsbranjen med mål om å utvikle sirkulære produkter

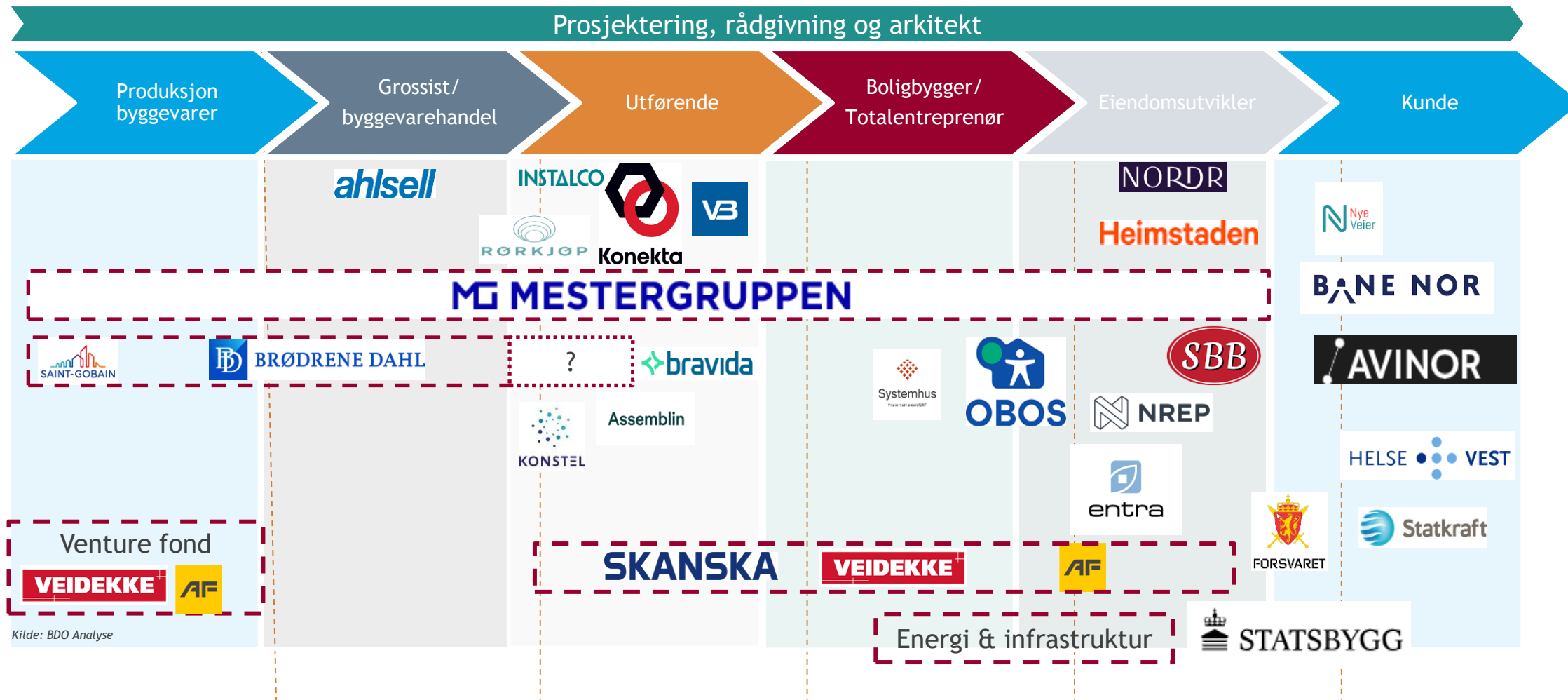
//

«Bærekraft er nå ren forretningsutvikling med samme krav til avkastning som annen virksomhet. Norge har en svært stor utfordring knyttet til mangelen på «nedstrømsløsninger» som skaper sirkulære produkter»

Alle blir større - i hele verdikjeden

Flere selskap har posisjonert seg i flere deler av verdikjeden for å styrke selskapets posisjon. Dette kan være alt fra å direkte i verdikjeden til å bevege seg inn i andre verdikjeder (eksempelvis rådgivning eller ventilasjon as a service)

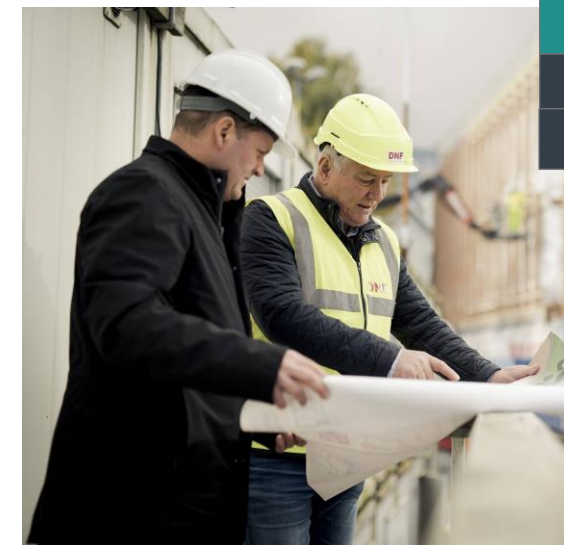
Kilde: BDO Analyse

Drivere

“Svakere vekst i befolkningen i kombinasjon med sentralisering”

“Mangelen på arbeidskraft vil kreve ny teknologi og mer effektive produksjonsmetoder”

Årets analyse

Struktur

Drivere

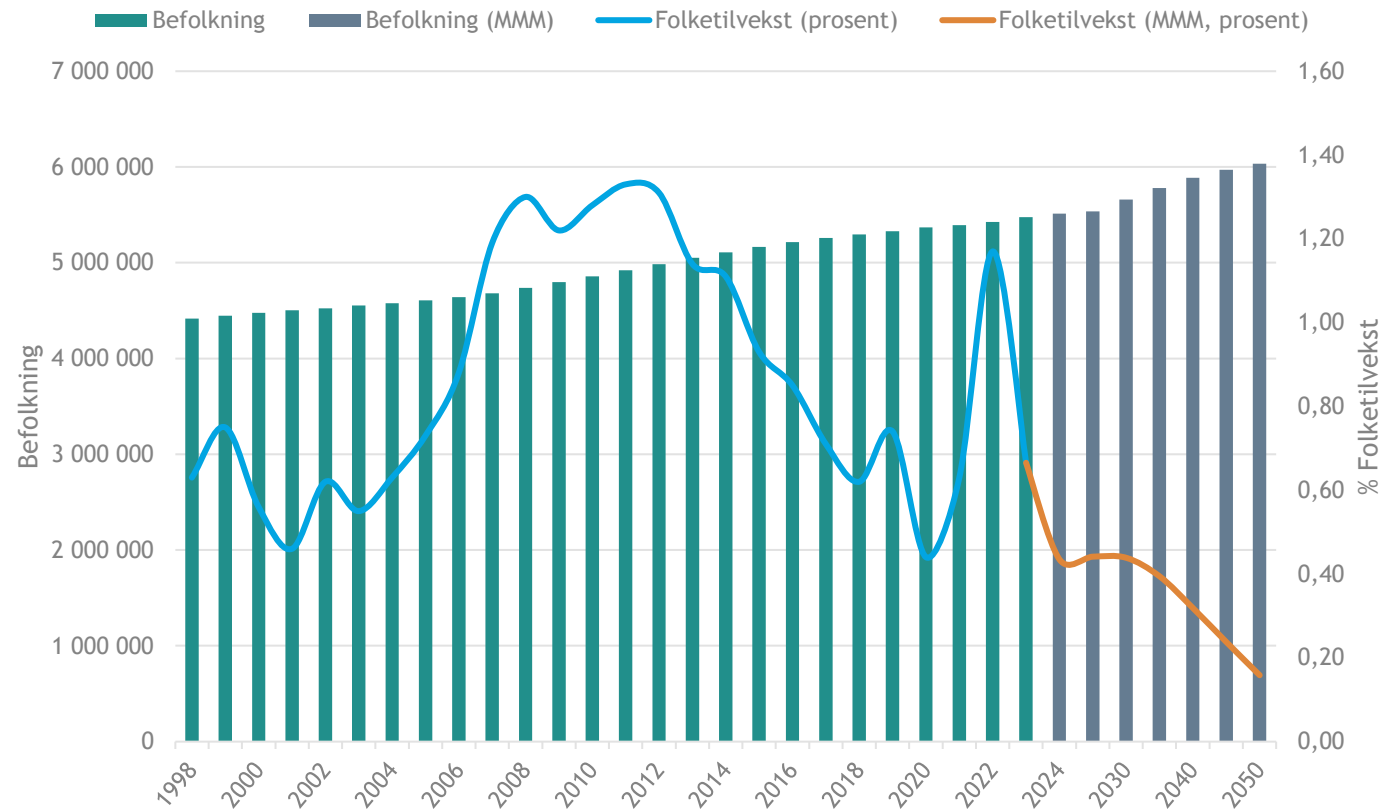
Utsikter

Transaksjons-
markedet

Befolkningsutvikling

Vi ser at Norges befolkning har økt jevnt over, men befolkningsøkningen er prosjektert til å gå ned frem mot 2060.

Dette kan tyde på at selv om det fortsatt vil være behov for nye boliger og infrastruktur, så vil veksten i dette behovet avta fremover i tid.

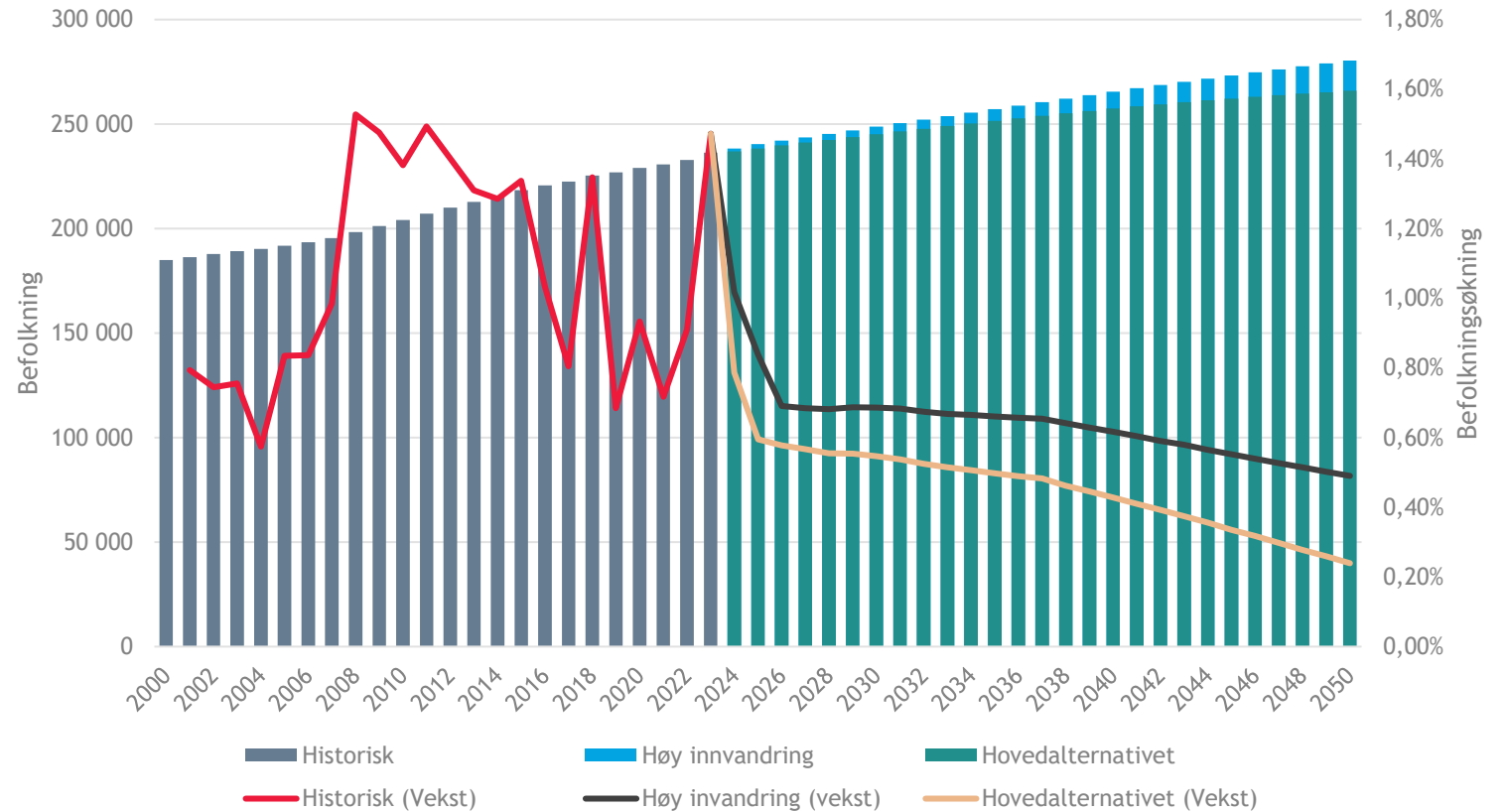
Kilde: Statistisk Sentralbyrå, BDO Analyse

Befolkningsutvikling - Agder

Agder er satt til å fortsatt vokse frem mot 2050, men vi kan se at veksten vil avta.

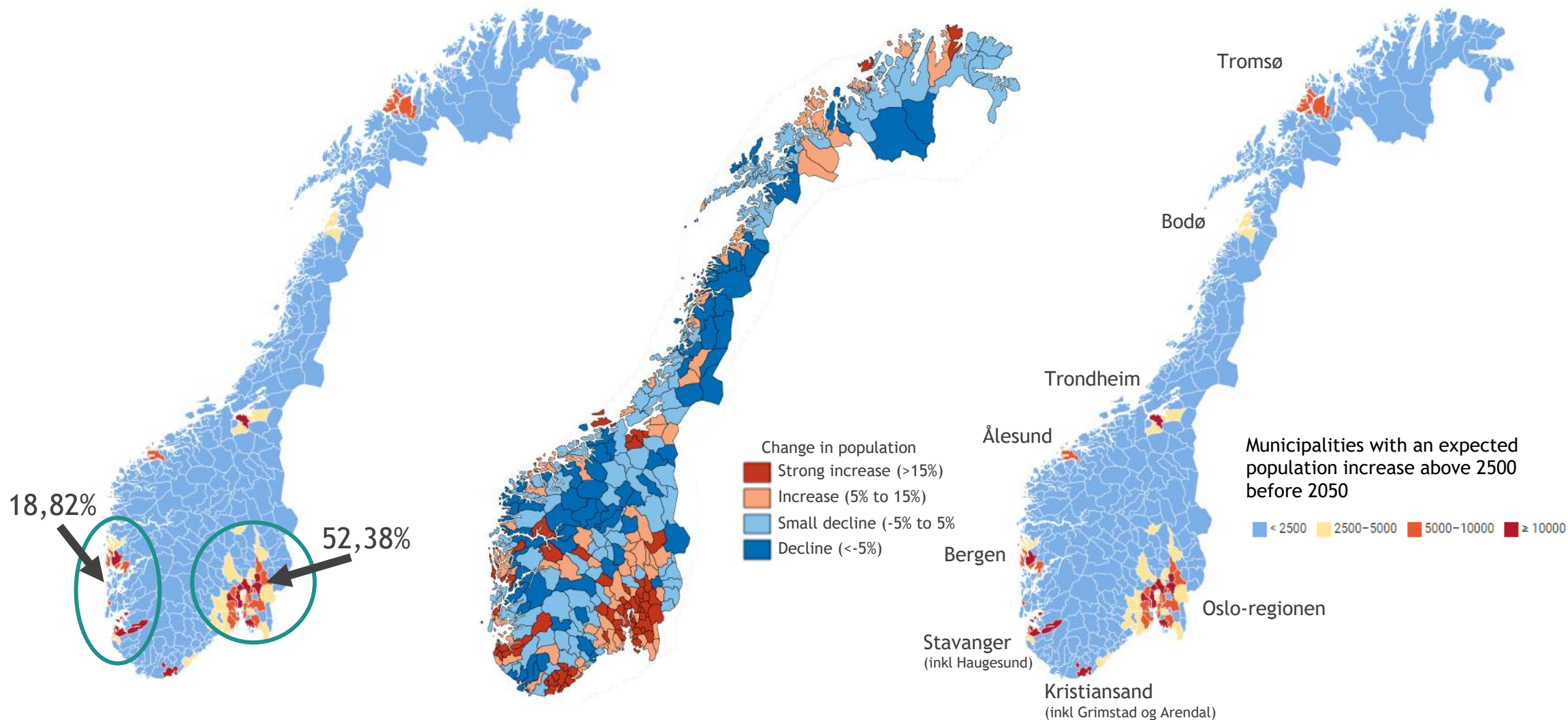
Hvis vi får høy innvandring vil derimot nedgangen i befolkningsøkning reduseres etter 2027.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå, BDO Analyse

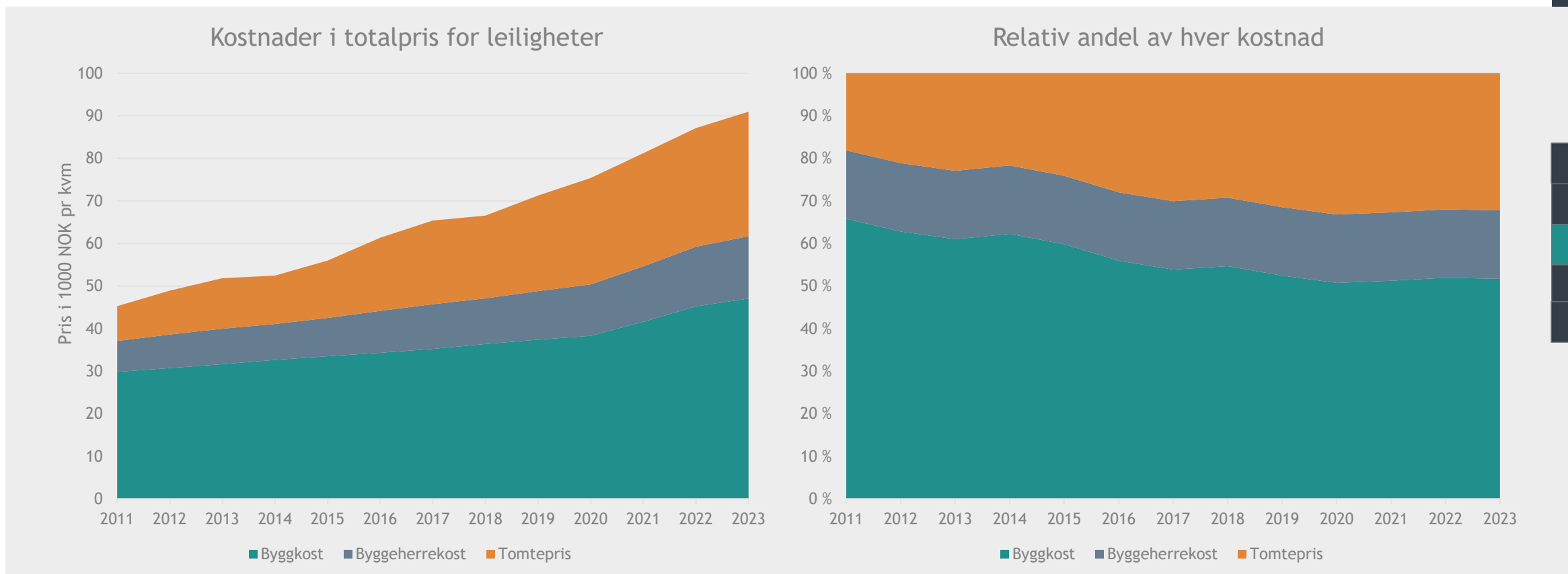
Flyttemønsteret begynner å ligne «den svenske modellen»

I perioden 2020-2050 indikerer SSB sitt hovedscenario 5-7 “urbane storbyområder”

Kilde: Statistisk Sentralbyrå

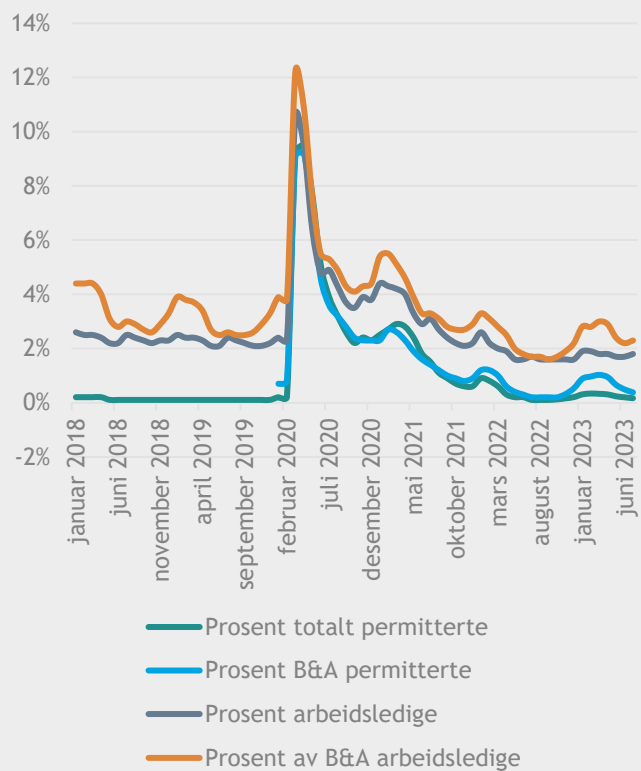
Tomtepriser stiger raskt både absolutt og som andel av totalprisen til en gjennomsnittlig ny norsk leilighet i sentrale Oslo

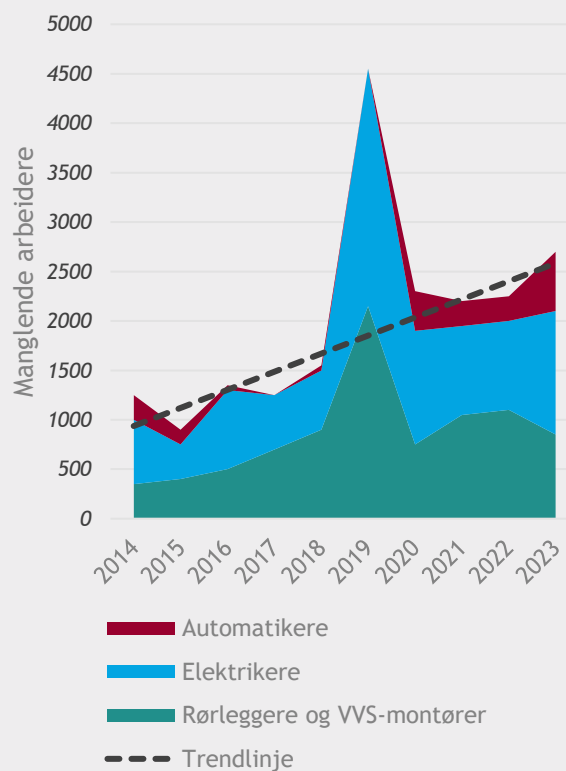
- Årets analyse
- Struktur
- Driverer
- Utsikter
- Transaksjonsmarkedet

Mangel på kvalifisert arbeidskraft - utfordringen vil øke

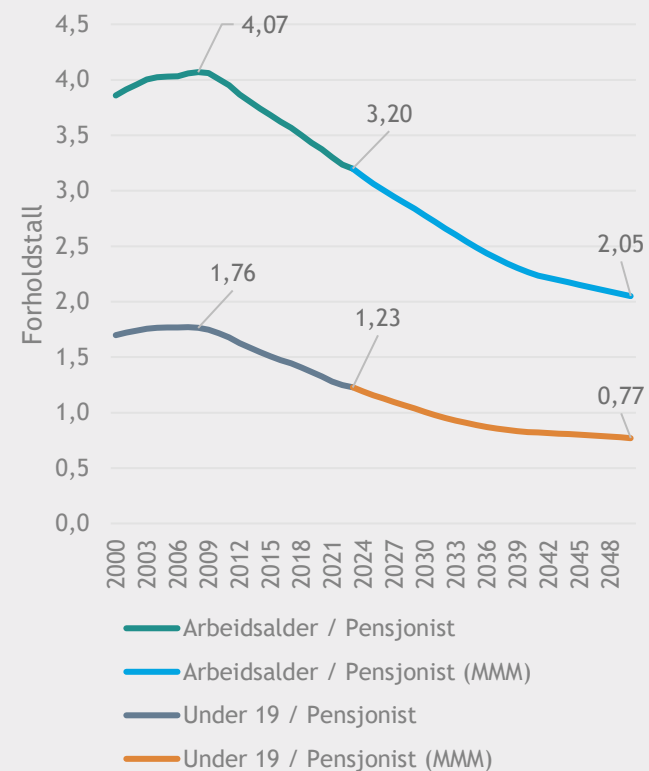
Syssetting

Mangel på arbeidskraft.

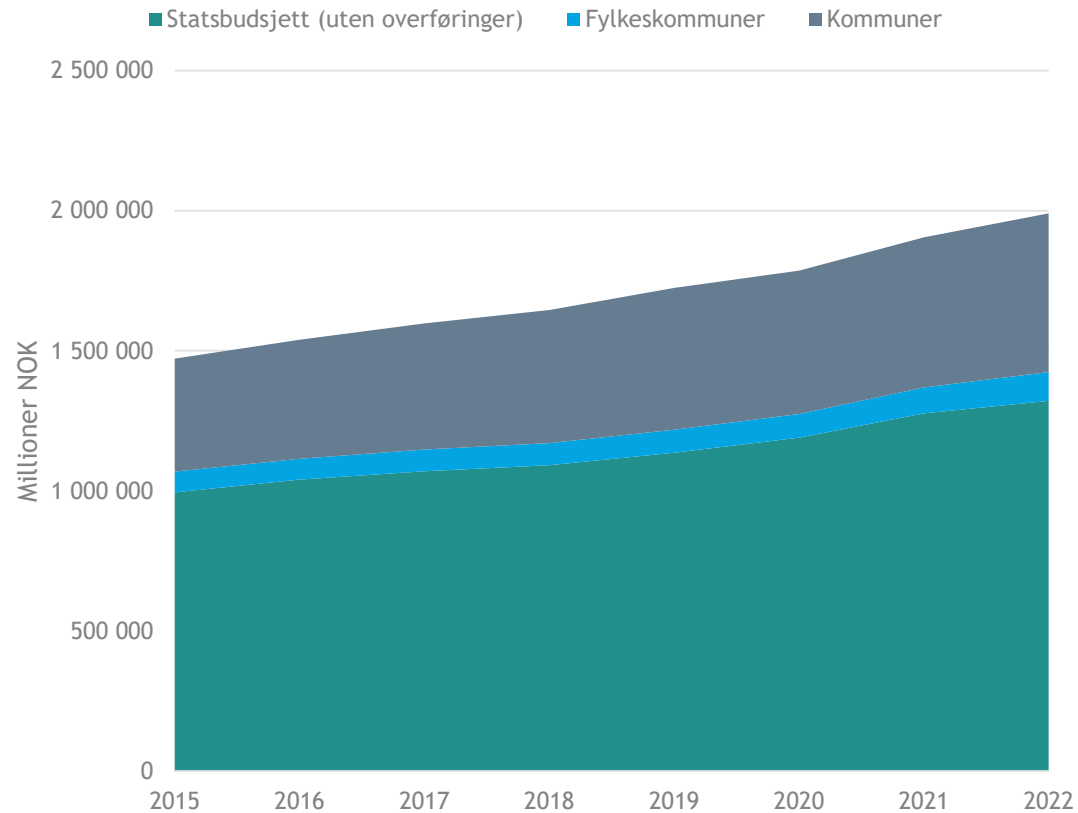
Flere pensjonister pr person i arbeidsalder

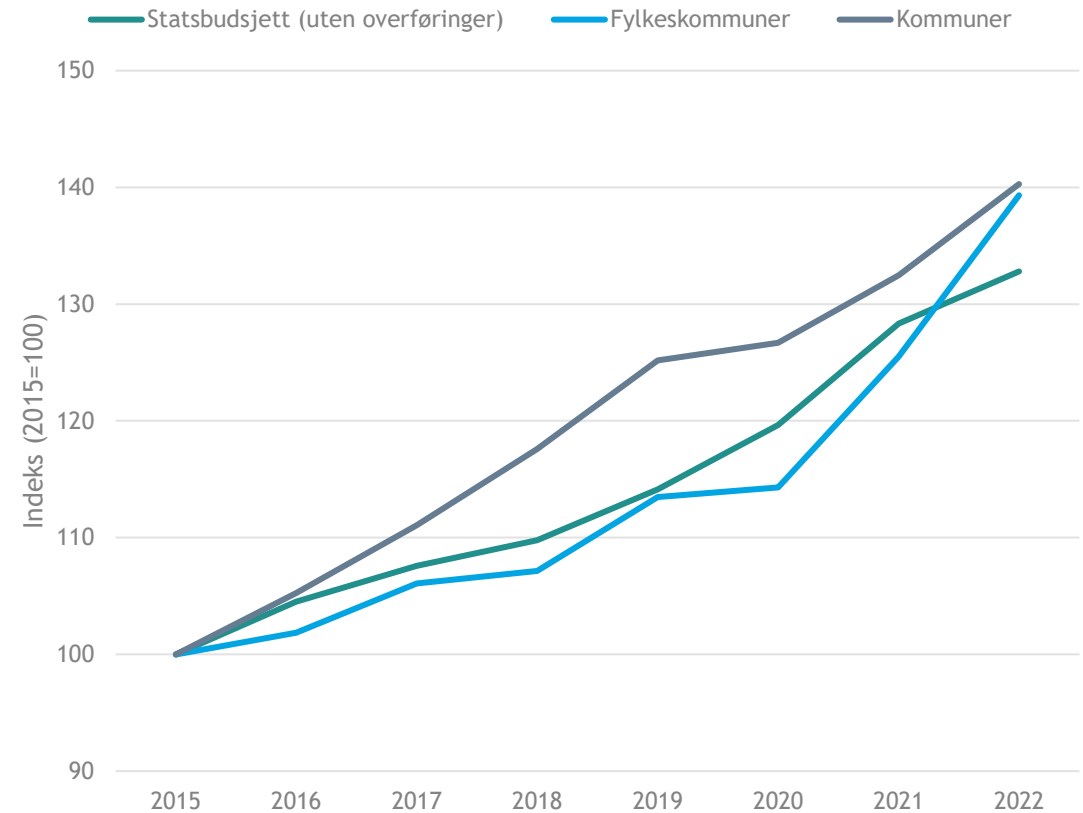
Kilde: Statistisk Sentralbyrå, BDO Analyse

Offentlig sektor er den absolutt største og viktigste kunden for Bygg & Anleggsbransjen. Vi antar at 50% av omsetningen i bransjen kommer fra offentlige budsjetter og offentlig eide selskaper

Offentlig pengebruk

Offentlig pengebruk - indeks

Kilde: Statistisk Sentralbyrå, BDO Analyse

Utsikter 2024

“Et krevende marked, men verre i Øst enn i Vest”

“Økende antall konkurser og økt kredittrisiko”

Årets analyse

Struktur

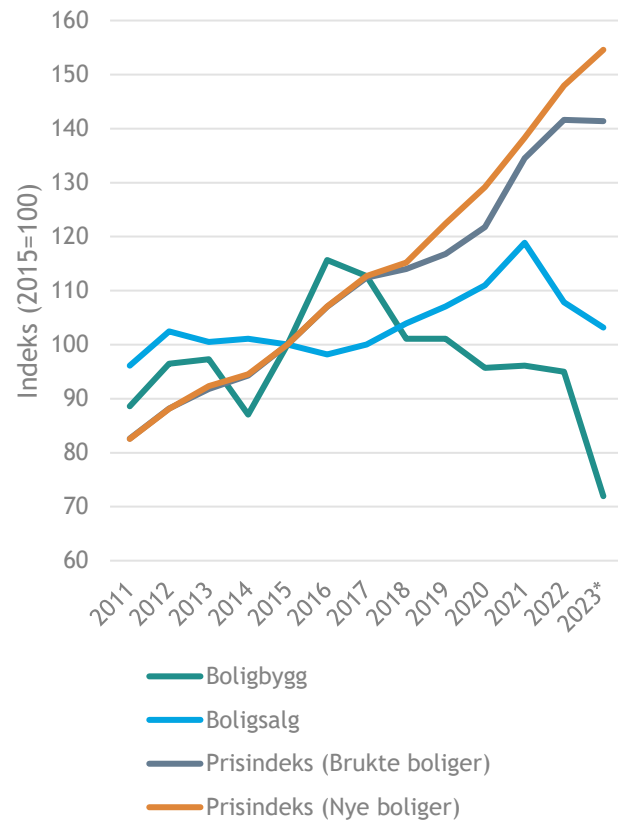
Drivere

Utsikter

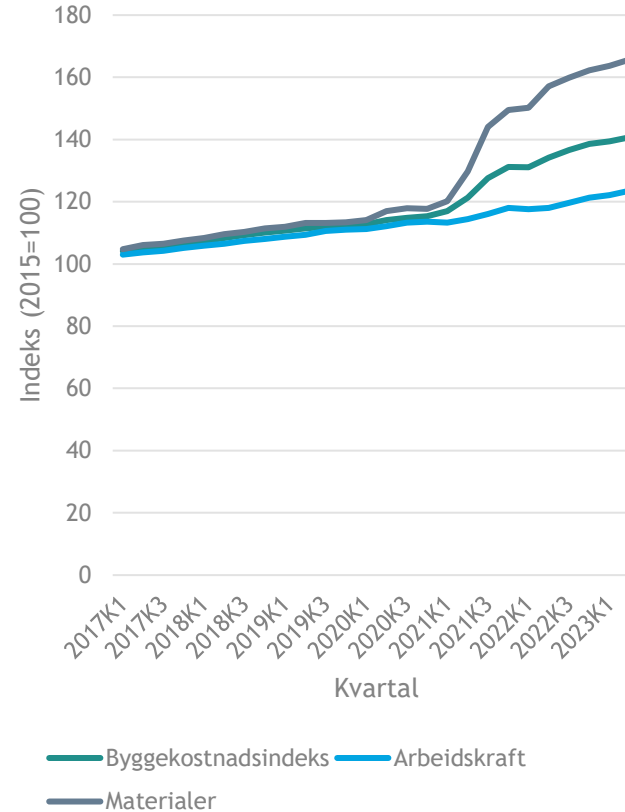
Transaksjons-
markedet

Et krevende marked, men nedturens episenter er «Ring 3» i Oslo

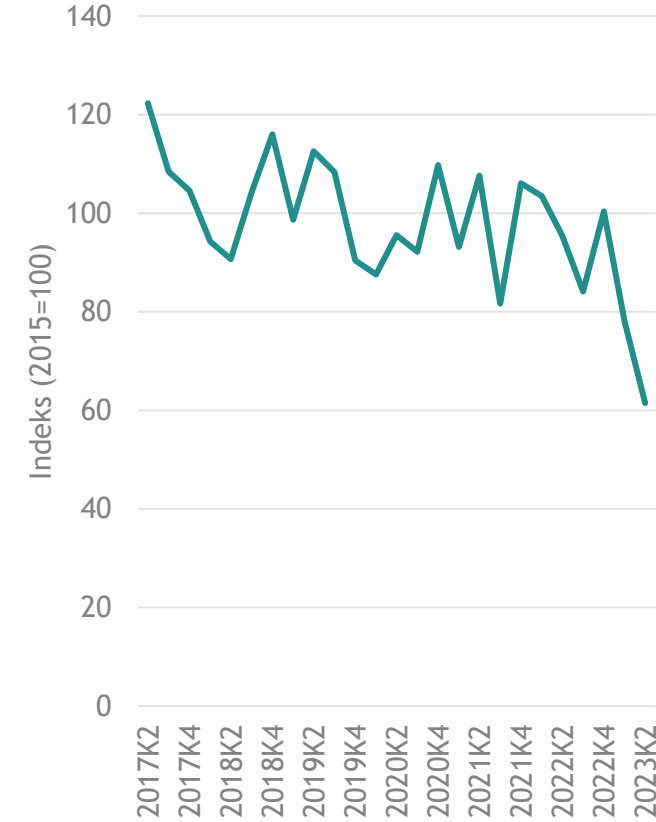
Nybygg, salg & priser

Materialkostnader er fortsatt høye

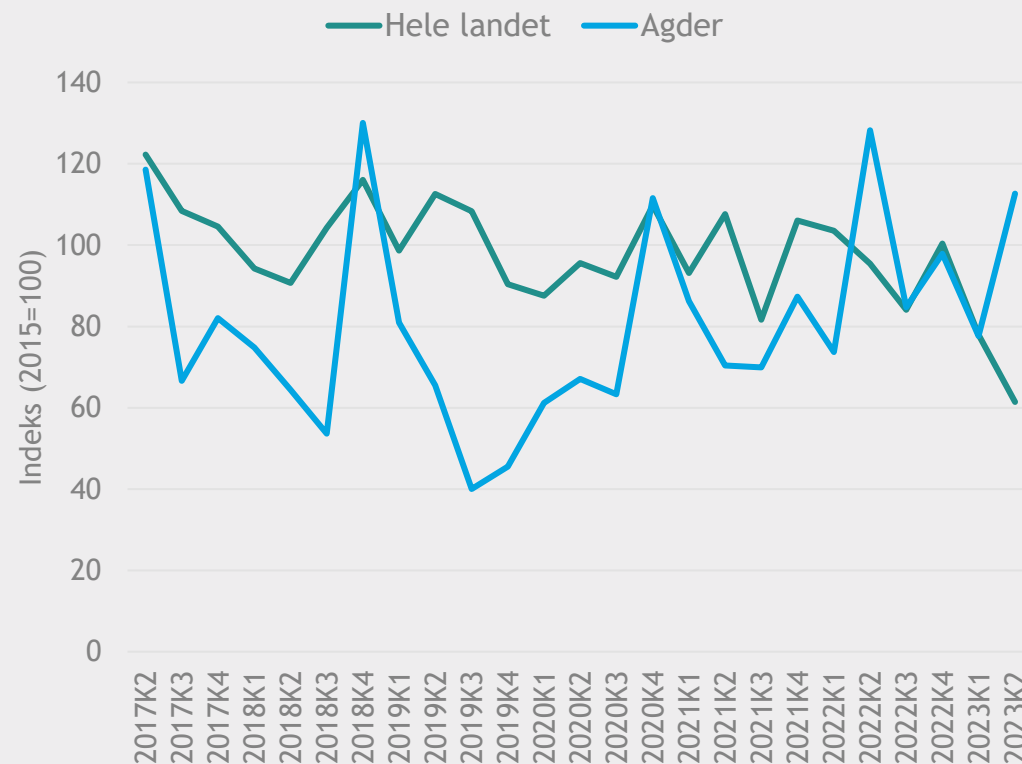
Krasj i igangsetting av nye boliger.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå, BDO Analyse

Krasj i igangsetting av nye boliger - Agder følger ikke dette mønsteret!

- Alle som har fulgt med i nyhetene kan se at boligmarkedet er i krise. Men når vi ser grafen for andre kvartal i 2023 så trenger man ikke en trendlinje for å se hvordan det går.
- Kombinasjonen av høye priser, inflasjon, og generell usikkerhet gjør at folk ikke ønsker å bygge nye boliger.
- Ellers følger Nord-Jæren nært indeksen for landet som helhet.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå, BDO Analyse

Utfordringer og risiko

||

Vi lever i en tid hvor krig og «kriser» ser ut til å være den nye normalen. Før dønningene fra en krise har roet seg er det en ny på vei. Det er dog viktig at de ikke kommer samtidig

2023

KRIG I EUROPA

POLITISK USIKKERHET

INFLASJON

KAPITALKOSTNAD

KREDITTRISIKO

TEKNOLOGI

DIGITALISERING

2024

KRIG

INTERNASJONAL USIKKERHET

FORTSATT HØY RENTE

KAPITALKOSTNAD

ØKT KONKURSFARE

LAVERE ETTERSPOESEL

MANGEL PÅ RISIKOKAPITAL

2024 - våre forventinger

- *Den internasjonale usikkerheten vil vedvare og potensielt øke pga situasjonen i Midt-Østen*
- *Inflasjonen vil gå ned noe, men renten vil holde seg høy. Etterspørselen etter nybygg vil være lav inntil rentebanen er «avklart» som betyr at inflasjonen er under kontroll*
- *Margin press - de store vil gå inn i «småprosjektmarkedet»*
- *Ordrereservene tømmes - noen vil bygge «på egen bok»*
- *Vi vil se økende konkurstall og arbeidsledighet*
- *Staten har penger på bok og motkonjunkturtiltakene vil komme raskt når inflasjonen er under kontroll*

Transaksjonsmarkedet

“Transaksjonsmarkedet stopet brått i Q3 2023”

“2024 vil være roligere, men by på flere gode kjøpsmuligheter”

Årets analyse

Struktur

Drivere

Utsikter

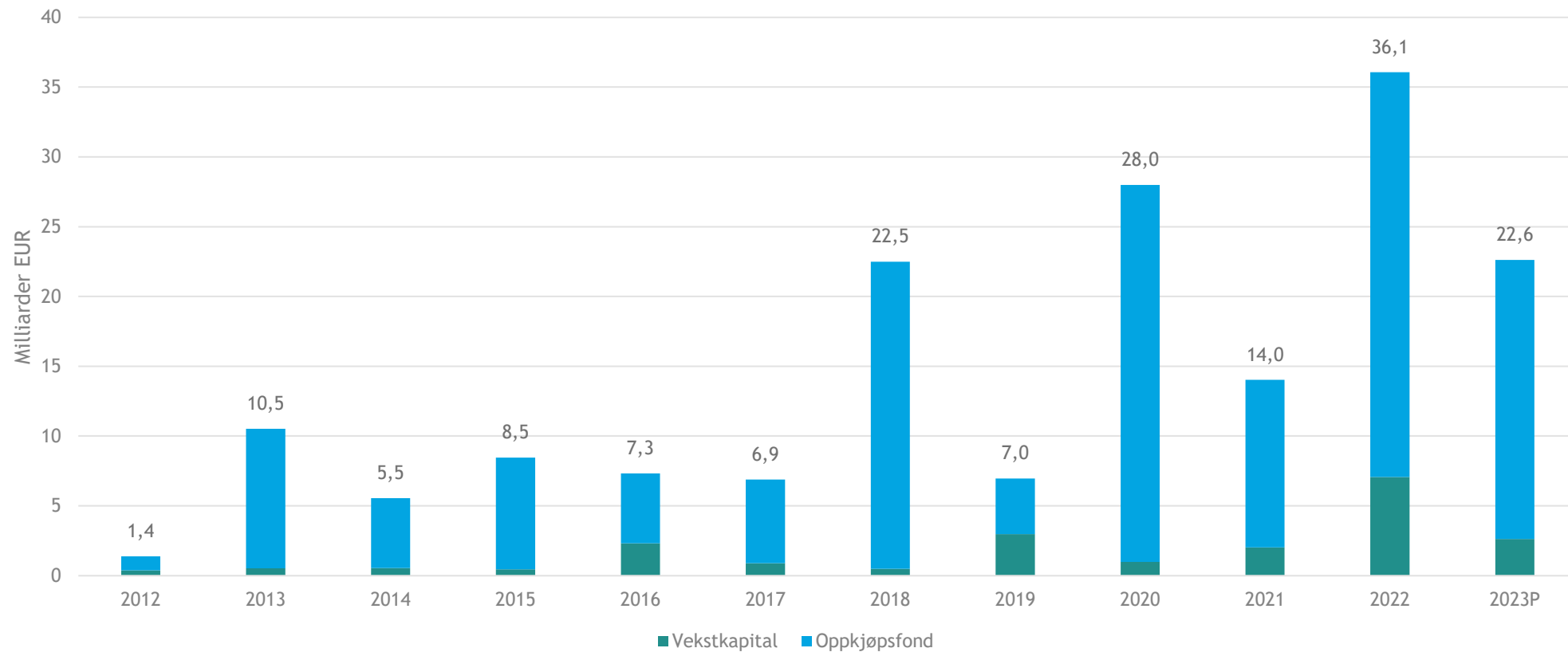
Transaksjons-
markedet

Kort oppsummering fra de siste årene

- *2019 - ALL TIME HIGH*
- *2020 - Liten koronapause i Q2, men rekordaktivitet i øvrige kvartaler*
- *2021 - ALL TIME HIGH*
- *2022 - ALL TIME HIGH*
- *2023 - Tilbake på 2021-nivåer*

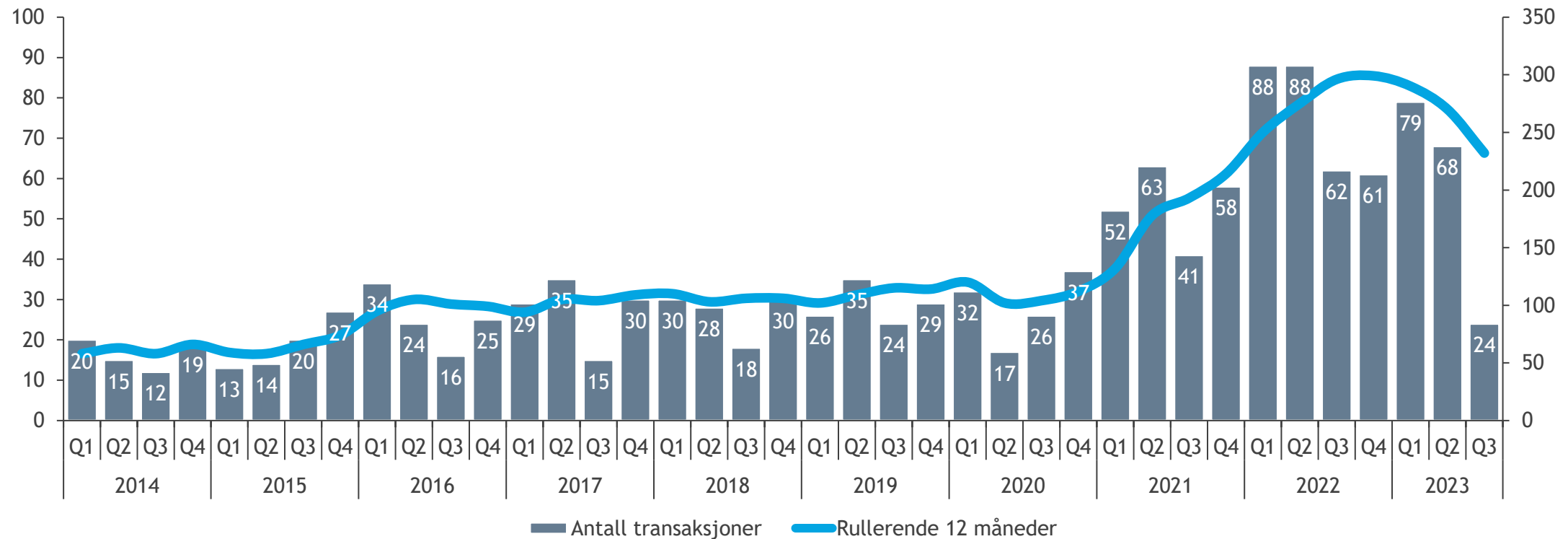

Nordiske investeringsfond har hentet mye kapital de siste årene som venter på å bli allokert

Kilde: Argentum, BDO Analyse

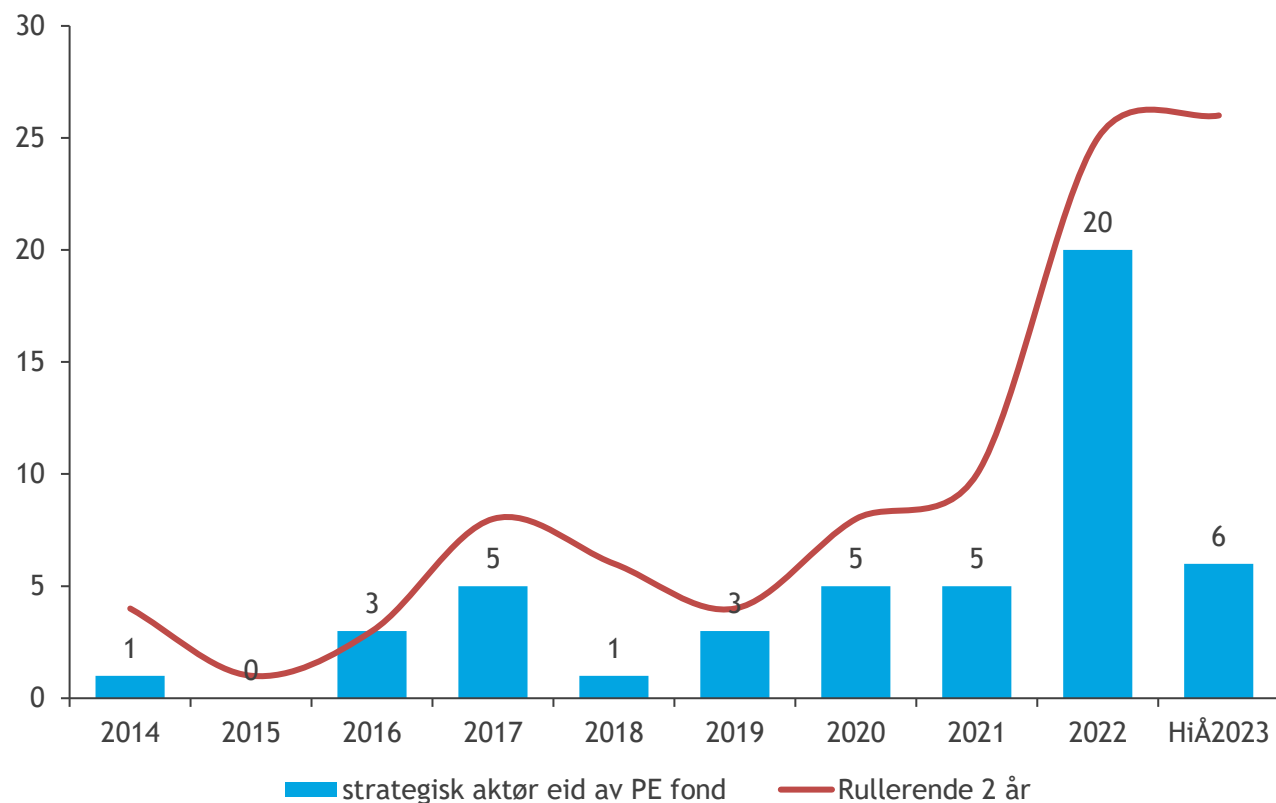
Vi ser at baksmellen for Bygg og Anlegg kom i Q3 i 2023

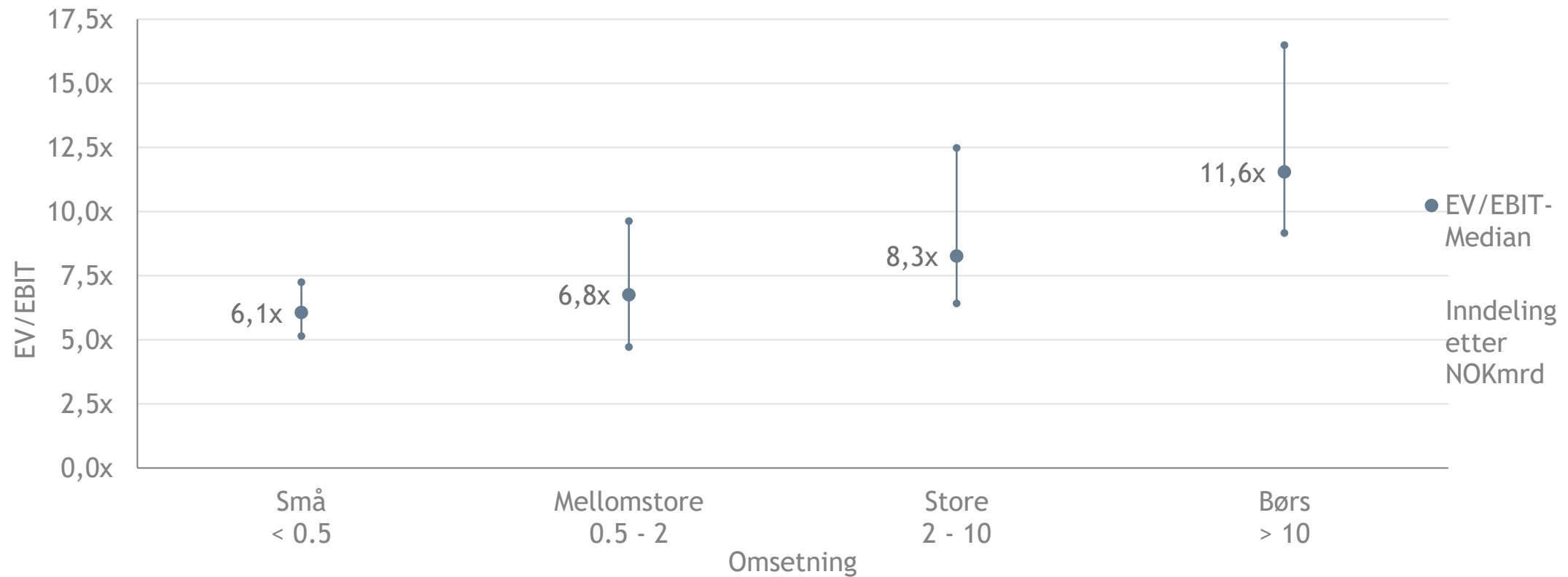
Investeringselskaper har tatt en betydelig posisjon i transaksjonsmarkedet sammenlignet med tidligere år

- *Historisk har aktiviteten vært drevet av strategiske/industrielle kjøpere*
- *De siste par årene har det vært en solid økning i Private Equity-transaksjoner, særlig innen tekniske fag med flere pågående «roll-ups»*
- *Nye investorer og evergreen-fond har kommet til det norske markedet, og har vært en viktig aktør siste år*

Bygg- og anleggstransaksjoner med Private Equity i Norge

Observert prisnivå er i hovedsak i tråd med tidligere år, men prising av mellomstore og store transaksjoner faller

Så hva nå?

- *Vi ser tegn på at transaksjonsmarkedet kjøler ned, i alle fall i sammenligning med euforien som har vært*
- *Prisen på penger, eiendom, kapitalmarkedet og behovet for mer nøktern finanspolitikk vil slå inn på transaksjonsmarkedene, også innen bygg og anlegg*
- *Det vil fortsatt være kjøpere for de riktige objektene, men prising/likviditet og risikopreferanse vil være endret*

Ta gjerne kontakt med oss for dialog

Thomas Lidsheim
Partner, Consulting SørVest
+47 91 58 91 59
thomas.lidsheim@bdo.no

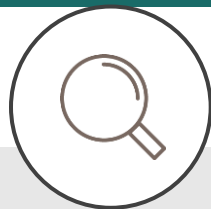

Morten Bogaard
Partner, M&A
+47 95 14 05 67
morten.bogaard@bdo.no

Jostein Håland
Partner, Revisjon i BDO
+47 40 63 95 33
Jostein.haaland@bdo.no

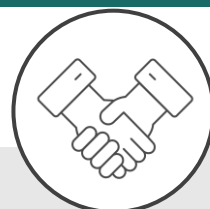
Consulting i BDO

Strategi & forretnings-
utvikling

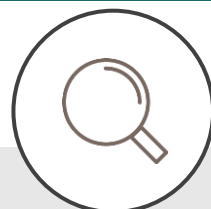

Samfunns- og nærings-
utvikling

Risk Advisory
Services

Corporate Finance i BDO

Due
Diligence-
tjenester

Verdi-
vurdering og
modellering

M&A

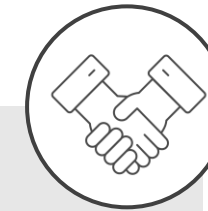
Revisjon i BDO

Revisjon

Bærekraft

Om-
organisering

BDO

tett på